

مدارس و سیاست مذهبی دولت عثمانی

(دوره متقدم تا اوایل قرن دهم قمری / شانزده میلادی)

www.ketab.ir

نوشته

مهدی عبادی

(دانشیار دانشگاه پیام نور)

مدارس و سیاست مذهبی دولت عثمانی

تألیف: مهدی عبادی (دانشیار دانشگاه پیام نور)

ناشر: پژوهشکده تاریخ اسلام

مدیر نشر: خلیل قویدل

ویراستار: ملیحه سرخی کوهی خیلی

چاپ اول: ۱۴۰۲

شمارگان: ۷۰۰

چاپ و صحافی: تقویم

ردیف انتشار: ۱۰۷

۱۸۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۹۸-۷۹-۱

این کتاب با گفتمان چاپی منتشر شده است
کلیه حقوق برای پژوهشکده تاریخ اسلام محفوظ است

خیابان ولیعصر (ع)، خیابان شهید عباسپور، خیابان رستگاران، تهران شرقی، شماره ۹
تلفن: ۸۸۶۷۶۸۶۱ - ۳ - ۸۸۶۷۶۸۶۰ نمابر: ۸۸۶۷۶۸۶۰

web: www.ptc.ac.ir

سروشنامه:	عبادی، مهدی، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور:	مدارس و سیاست مذهبی دولت عثمانی (دوره متقدم تا اوایل قرن دهم قمری/شانزده میلادی) / نوشته مهدی عبادی، تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام، انتشارات، ۱۴۰۲
مشخصات نشر:	۳۵۸ صفحه
مشخصات ظاهری:	پژوهشکده تاریخ اسلام: ۱۴۰۲.
فروست:	۹۷۸-۶۰۰-۷۳۹۸-۷۹-۱
شابک:	وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت:	کتابنامه: ص ۳۰۱ - ۳۳۶.
موضوع:	اسلام و دولت - ترکیه - تاریخ Islam and state - Turkey - History سرزمین های خلافت اسلامی - تاریخ - ۹۲۴ - ۲۱۴ ق Islamic Empire - History - 1517 - 1798
موضوع:	رده بندی کنگره: BP ۱۵/۵
رده بندی کنگره:	رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۱۶۵۶۱
رده بندی دیویی:	شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۰۰۹۱۸
شماره کتابشناسی ملی:	اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

سخن اول

تاریخ هر امت و جامعه‌ای بیانگر فرهنگ و تمدن آن است. به همین دلیل، علم تاریخ در میان علوم، جایگاهی ویژه یافته است. جامعه اسلامی به عنوان یک امت جهانی، دارای چهارده قرن سابقه تاریخی با ابعاد و عناصری روشن و بدون ابهام است. اهمیت این پیشینه تاریخی و ابعاد گوناگون آن، مانند فرهنگ، تمدن، علوم، اخلاق، فلسفه و هنر و نقش بی‌بدیل آن در تمدن جهان معاصر، تلاش گسترده دانشگاه‌ها و دانشمندان غربی را نیز در راه تحقیق و مطالعه این تاریخ عظیم برانگیخته است؛ تا بدان پایه که معتبرترین منابع و اطلاعات پژوهشی در حوزه‌های گوناگون تاریخ اسلام را در مراکز علمی غرب می‌توان سراغ گرفت.

به‌رغم توجه ویژه پژوهشگاه‌های دنیای غرب به اسلام، به علت ناتوانی ذاتی آنها از شناخت اسلام ناب و حقیقی - به دلیل عدم دسترسی مستقیم و به دور از تحریف به منابع اصیل، و لاجرم اطلاع محدود پژوهشگران از زمینه‌ها و پس‌زمینه‌های یک تحقیق علمی جامع، آغاز حرکتی اساسی و همه‌جانبه از سوی دانشمندان اسلامی به منظور تصحیح و تکمیل تلاش‌های گذشته ضروری است. اگر این حرکت، گسترده، غنی و متکی بر پیشرفته‌ترین روش‌های پژوهشی آغاز شود، بی‌شک تغییرات بنیادی در مسیر این گونه مطالعات در پژوهشگاه‌های مهم دنیا در زمینه تاریخ اسلام و مسائل مختلف آن دور از دسترس نخواهد بود.

هدف اساسی از تأسیس پژوهشکده تاریخ اسلام - که هم اکنون در آغاز راه است - گام زدن در راه تحقق این آرمان می‌باشد. این پژوهشکده با همت و پیگیری استادان ارزشمند تاریخ اسلام و

رشته‌های پیوسته به آن، آغاز به کار کرده و برای نیل به اهداف مقدس خود، آمادۀ همکاری با همهٔ کسانی است که به این اهداف ایمان دارند. از این‌رو، پاسخگویی به هزاران پرسش را که در خلال مطالعهٔ ۱۴ قرن تاریخ اسلام مورد توجه خواننده و به خصوص پژوهشگران قرار می‌گیرد، وجههٔ همت خود قرار داده است. تحقق این مهم با روش‌های گوناگون دنبال می‌شود، که نشر آثار پژوهشی استادان و کارشناسان - به صورت تألیف و یا ترجمه - مانند اثر حاضر، از جملهٔ آنهاست. البته برنامه‌هایی همچون تشکیل کارگاه‌های تخصصی، نشست‌های علمی تخصصی و حمایت از پروژه‌های پژوهشی مورد نیاز، نیز برای تحقق هدف یاد شده در حال پیگیری و اجراست که ضرورت دارد کیفیت و کمیت آنها افزایش یابد.

این مرکز، هم‌اکنون با شش گروه علمی و زیر نظر شورای علمی فعالیت می‌کند، که ان‌شاءالله به زودی تعداد آنها به دو برابر افزایش خواهد یافت. از جمله اقدامات کم‌سابقهٔ پژوهشکده، تأسیس دانشنامهٔ جغرافیای تاریخی جهان اسلام است که به‌زودی اولین مجلد آن عرضه خواهد شد. این دانشنامه با ریاست یکی از استادان در هفت گروه علمی مشغول فعالیت است و هزاران مدخل را - تاکنون - همراه با منابع اصلی آن در پایگاه اینترنتی عرضه کرده است تا دسترسی محققان به منابع را آسان کند.

پژوهشکدهٔ تاریخ اسلام به‌وسیلهٔ پایگاه اینترنتی خود با همهٔ پژوهشگران و علاقه‌مندان به مطالعه در سراسر جهان پیوند برقرار می‌کند. این پایگاه، علاوه بر انعکاس همهٔ فعالیت‌های این مرکز علمی، بازتاب‌دهندهٔ فعالیت‌های علمی انجام شده توسط مراکز و اشخاص دیگر در این رشته است. با فعال شدن پایگاه مزبور، دسترسی پژوهندگان به مرکزی جامع و همه‌جانبه، که انعکاس‌دهندهٔ همهٔ آثار موجود در زمینهٔ تاریخ اسلام باشد، میسر خواهد شد.

علاوه بر آن، هم‌اکنون کتابخانهٔ تخصصی (حقیقی و مجازی) فعال است و به تدریج فعال‌تر خواهد شد. از خداوند بزرگ، برای این تلاش و همهٔ تلاشگران در راه حق و حقیقت، آرزوی موفقیت می‌کنم.

سیدهادی خامنه‌ای

رئیس پژوهشکدهٔ تاریخ اسلام

فهرست مطالب

پیشگفتار (ماجرای یک انتخاب).....	۱۱
مقدمه.....	۲۱
درآمد تاریخی: جریان‌های مذهبی در آناتولی پیش از عثمانی.....	۵۷
اسلام صوفیانه و گسترش اسلام در آناتولی.....	۵۸
جریان صوفیانه عالی یا شهری.....	۶۰
جریان صوفیانه عامیانه یا غیرشهری.....	۶۳
اسلام مدرسی در آناتولی پیش از عثمانی.....	۶۸
بخش اول: از ظهور تا فتح (دوره شکل‌گیری).....	۷۷
فصل اول: مدارس و ظهور اسلام مدرسی.....	۷۹
جریان صوفیانه عامیانه و تأسیس بیلیک عثمانی.....	۷۹
اولین مدارس و شکل‌گیری جریان مدرسی.....	۸۸
نخستین تشکیلات دیوانی عثمانی.....	۹۴
عهد اورخان و مراد اول.....	۹۷
مناسبات مدرسیان و جریان اسلام صوفیانه.....	۱۱۲
فصل دوم: روزگار بایزید اول.....	۱۱۷
تحدید نفوذ و قدرت سیاسی مدرسیان.....	۱۱۷

- توبه يلدرم بايزيد..... ۱۲۴
- مدارس و اسلام مدرسي در دوره بايزيد اول..... ۱۲۶
- رويارويي يلدرم بايزيد با تيمور گورکاني..... ۱۳۲
- اتحاد سياسي جريان مدرسي با جريان صوفيانه عالي..... ۱۴۰

- فصل سوم: فترت و احياي دولت عثماني..... ۱۴۳
- تجديد يکپارچگي قلمرو عثماني..... ۱۴۳
- مدارس عهد محمد چلبی..... ۱۴۵
- قيام بدرالدين سماوي..... ۱۴۷
- تجديد نفوذ و قدرت سياسي مدرسيان..... ۱۵۴
- مدارس و جريان اسلام مدرسي در عهد مراد دوم..... ۱۵۸
- ظهور منصب شيخ الاسلامي..... ۱۷۱
- توسعه سرزميني در آناتولي..... ۱۷۵
- مناسبات اسلام مدرسي و جريان صوفيانه..... ۱۷۹

- بخش دوم: از تثبيت تا تعصب مذهبي؛ دوره استقرار..... ۱۸۳
- فصل اول: اقتدار مطلق سلطان..... ۱۸۵
- فتح استانبول..... ۱۸۶
- عصر مدارس صحن..... ۱۹۱
- ناکامي در تجديد نفوذ سياسي..... ۲۰۰
- شيخ الاسلام هاي عهد محمد فاتح..... ۲۰۹
- مدرسيان و جريان صوفيانه در روزگار محمد فاتح..... ۲۱۵

- فصل دوم: تضعيف اقتدار سلطان..... ۲۱۹
- مدارس و جريان اسلام مدرسي در عهد بايزيد دوم..... ۲۲۸
- شيخ الاسلام هاي عهد بايزيد دوم..... ۲۳۵

۲۴۰..... فتنه خارجی

۲۴۴..... مدرسیان و جریان صوفیانه در روزگار بایزید دوم

۲۴۹..... فصل سوم: بحران مشروعیت سلطان

۲۵۶..... ستیز با شاه اسماعیل

۲۶۷..... فتح بلاد شام و مصر

۲۷۹..... مدارس و مدرسیان عهد سلیم اول

۲۸۴..... شیخ الاسلام و سیاست مذهبی سلیم اول

۲۸۹..... اسلام مدرسی و اسلام صوفیانه در روزگار سلیم اول

۲۹۱..... نتیجه گیری

۳۰۱..... منابع و مآخذ

۳۲۷..... نمایه